JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PHILIPPE LÉGER
19 päivänä maaliskuuta 2002 [1]

1. Käsiteltävänä oleva ennakkoratkaisupyyntö koskee EY:n perustamissopimuksen 215 artiklan toisen kohdan (josta on tullut EY 288 artiklan toinen kohta) tulkintaa, jonka mukaan Euroopan yhteisö on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa, kun sen toimielimet tai sen henkilöstö on tehtäviään suorittaessaan aiheuttanut vahinkoa.

2. Hof van Beroep te Gent (Belgia) kysyy erityisesti, onko edellä mainitun perustamissopimuksen määräyksen mukaista, että se tekee päätöksen, jolla Euroopan yhteisöjen komissio velvoitetaan osallistumaan kansalliseen menettelyyn sellaisen oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseksi, jossa selvitetään Belgian valtion ja komission vastuu niiden toiminnasta tai toimimatta jättämisestä dioksiinikriisissä aiheutuneesta vahingosta, kun tämän tarkoituksena on vahingonkorvauskanteen nostaminen myöhemmin komissiota ja Belgian valtiota vastaan.

First NV [2]- ja Franex NV -yhtiöt [3] vaativat kyseistä oikeudellista asiantuntijalausuntoa, jonka loppukertomus tulee olemaan yhteinen ja jota voidaan käyttää komissiota vastaan, jotta asiantuntija voi tutkia, kuinka komissio (sen elimet ja palveluksessa olevat henkilöt) reagoi ja toimi sen jälkeen, kun se sai tiedon dioksiinin aiheuttamasta saastumisesta, ja selvittää komission toteuttamien toimenpiteiden asianmukaisuuden sekä ne vaikutukset, joita kyseisillä toimenpiteillä on pääasian vastapuolille aiheutuneiden seurausten ja niiden kärsimän vahingon kannalta.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A *Yhteisön oikeus*

EY:n perustamissopimus

3. EY:n perustamissopimuksen 178 artiklassa (josta on tullut EY 235 artikla) määrätään seuraavaa:

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.
2 — Jäljempänä First.
3 — Jäljempänä Franex.

"Yhteisön tuomioistuimella on toimivalta ratkaista 215 artiklan toisessa kohdassa tarkoitettua vahingonkorvausta koskevat riidat."

4. EY:n perustamissopimuksen 183 artiklassa (josta on tullut EY 240 artikla) määrätään seuraavaa:

"Jollei toimivaltaa ole tällä sopimuksella annettu yhteisön tuomioistuimelle, riidat, joissa yhteisö on asianosainen, eivät yhteisön asianosaisuuden perusteella ole jäsenvaltioiden tuomioistuinten tuomiovallan ulkopuolella."

5. EY:n perustamissopimuksen 215 artiklan toisessa kohdassa määrätään, että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun perusteella "yhteisö korvaa toimielintensä ja henkilöstönsä tehtäviään suorittaessaan aiheuttaman vahingon jäsenvaltioiden lainsäädännön yhteisten yleisten periaatteiden mukaisesti".

Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestys

6. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 45 artiklassa määrätään seuraavaa:

"1. Yhteisöjen tuomioistuin vahvistaa määräyksellä julkisasiamiestä kuultuaan asianmukaisina pitämänsä selvittämistoimet ja sen, mitkä tosiseikat on näytettävä toteen. Asianosaisia kuullaan ennen kuin yhteisöjen tuomioistuin päättää 2 kohdan — — d — — alakohdassa tarkoitetuista selvittämistoimista.

Tämä määräys annetaan tiedoksi asianosaisille.

2. Seuraaviin selvittämistoimiin voidaan ryhtyä — — :

— —

d) asiantuntijalausunto;

— — ."

7. Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artiklassa määrätään seuraavaa:

"1. Yhteisöjen tuomioistuin voi määrätä asiantuntijalausunnon hankkimisesta. Määräyksessä, jossa nimetään asiantuntija, määritetään hänen tehtävänsä ja asetetaan määräaika, jonka kuluessa asiantuntijan on annettava lausuntonsa.

2. Asiantuntijalle annetaan jäljennös määräyksestä ja kaikista hänen tehtävänsä täyttämisen kannalta tarpeellisista asiakirjoista. Hänen toimintaansa valvoo esittelevä tuomari, joka voi olla läsnä asiantuntijatehtävän täyttämisessä ja jolle on tiedotettava asiantuntijan edistymisestä tehtävänsä täyttämisessä.

— — "

Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestys

8. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artiklassa määrätään seuraavaa:

"Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi milloin tahansa julkiasiamiestä kuultuaan päättää — —

65 artiklassa tarkoitetuista prosessinjohtotoimista tai asian selvittämistoimista tai määrätä asian selvittämistoimien suorittamisesta uudelleen tai niiden täydentämisestä."

9. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 65 artiklan d alakohdan mukaan "seuraaviin selvittämistoimiin voidaan ryhtyä — — : — — asiantuntijalausunto".

10. Kyseisen työjärjestyksen 70 artiklassa määrätään seuraavaa:

"1. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi määrätä asiantuntijalausunnon hankkimisesta. Määräyksessä, jossa nimetään asiantuntija, määritetään hänen tehtävänsä ja asetetaan määräaika, jonka kuluessa asiantuntijan on annettava lausuntonsa.

2. Asiantuntijalle annetaan jäljennös määräyksestä ja kaikista hänen tehtävänsä täyttämisen kannalta tarpeellisista asiakirjoista. Hänen toimintaansa valvoo esittelevä tuomari, joka voi olla läsnä asiantuntijatehtävän täyttämisessä ja jolle on tiedotettava asiantuntijan edistymisestä tehtävänsä täyttämisessä.

— — "

B *Belgian lainsäädäntö*

11. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain (code judiciaire) mukaan tuomioistuin voi käsiteltävänään olevan riita-asian ratkaisemiseksi nimetä asiantuntijan, jonka toimeksianto käsittää toteamusten tekemisen tai teknisen lausunnon antamisen. [4]

12. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 6 osassa säädetään asiantuntijalausunnon hankkimista koskevista edellytyksistä.

13. Kyseisen oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 963 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Tuomiossa, jossa määrätään asiantuntijalausunnon hankkimisesta, määritetään täsmällisesti sen kohde ja asetetaan määräaika, jonka kuluessa lausunto on annettava."

14. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 973 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Asiantuntijoiden toimintaa valvoo tuomari. Tuomari voi koska tahansa viran puolesta tai pyydettäessä olla läsnä asiantuntijatehtävän täyttämisessä. — —

Asianosaiset kutsutaan kaikkien asiantuntijatehtävien täyttämiseen, elleivät he ole ilmoittaneet, ettei heille tarvitse tiedottaa tästä."

15. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 978 §:ssä säädetään seuraavaa:

"Asiantuntijatehtävän täyttämisen jälkeen asiantuntijat esittävät huomionsa asianosaisille ja kirjaavat näiden huomautukset."

16. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 584 §:ssä säädetään välitoimimenettelyssä määrättyjen asiantuntijalausuntojen hankkimisesta seuraavaa:

"Alioikeuden puheenjohtaja tekee kiireellisiksi katsomissaan tapauksissa välipäätöksen kaikissa kysymyksissä paitsi niissä, jotka eivät lainsäädännön mukaan kuulu lainkäyttöelinten tuomiovaltaan.

— —

4 — *Les codes Larcier*, osa 1, "Droit civil et judiciaire", éd. Larcier, 2001 (1.1.2001), s. 294 ja sitä seuraavat sivut.

Välitoimia haetaan puheenjohtajalta välitoimihakemuksella tai välttämättömissä tapauksissa kannekirjelmällä.

Puheenjohtaja voi toteuttaa erityisesti seuraavat toimet:

— —

2. määrätä kaikkia tarkoituksia varten sellaisten selvitysten tai asiantuntijalausuntojen hankkimisesta, jotka voivat koskea myös vahingon arviointia tai sen syiden tutkimista."

17. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 15 §:n 1 momentissa väliintulo määritellään "menettelyksi, jossa kolmannesta henkilöstä tulee kyseisen asian osapuoli".

Kyseisen lain 15 §:n 2 momentin mukaan väliintulon "tarkoituksena on joko väliintulijan tai asianosaisen etujen suojaaminen tai ratkaisun antaminen tai vakuudesta määrääminen".

18. Belgian oikeudenkäyntimenettelyä koskevan lain 16 §:ssä säädetään kahdenlaisesta väliintulosta:

"Väliintulo on vapaaehtoista, kun kolmas henkilö saapuu paikalle puolustaakseen etujaan.

Väliintulo on pakollista, kun yksi tai useampi asianosainen kutsuu kolmannen henkilön kuultavaksi menettelyn aikana."

II Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet pääasiassa

19. First on belgialainen yhtiö, joka valmistaa lihaleikkeleitä. Franex, joka on myös belgialainen yhtiö, vie lihajalosteita. Se huolehtii Firstin tuotteiden myynnistä ulkomailla. Nämä kaksi yhtiötä väittävät, että ne ovat kärsineet vahinkoa dioksiinikriisiksi yleisesti nimetyn tapahtuman johdosta. [5]

20. Pääasian vastapuolet vaativat 17.6.1999 päivätyllä kirjelmällä Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonden (Belgia) puheenjohtajaa määräämään, että

5 — Ks. ennakkoratkaisupyynnön ranskankielinen versio, s. 2.

asiantuntijan tehtäväksi annettaisiin Belgian valtion kustannuksella sen vahingon arvioiminen, jonka hakijat ovat kärsineet ja jota he edelleen kärsivät dioksiinikriisin johdosta, ja asiaa koskevan lausunnon laatiminen.

21. Välitoimimenettelyssä 14.7.1999 antamallaan määräyksellä Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonden puheenjohtaja nimesi asiantuntijan.

22. First ja Franex vaativat välitoimimenettelyssä 17.9.1999 komissiota vastaan esittämällään vaatimuksella, että Rechtbank van eerste aanlegin puheenjohtaja velvoittaa komission väliintulijana osallistumaan 14.7.1999 annetussa määräyksessä määrätyn oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen, jotta menettelyyn ja asiantuntijan lopulliseen lausuntoon voitaisiin vedota komissiota vastaan.

23. Pääasian vastapuolet vetoavat vaatimuksensa tueksi siihen, että on olemassa vakavia viitteitä siitä, että niiden kärsimä vahinko oli seurausta muun muassa siitä tavasta, jolla komission elimet olivat hoitaneet dioksiinikriisin Euroopassa. Niiden mukaan on täysin mahdollista, että kyseessä ovat sekä Belgian viranomaisten että komission tekemät virheet ja laiminlyönnit. Ne esittävät kolme väitettä.

24. Pääasian vastapuolet katsovat ensinnäkin, että pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin kannalta olisi toivottavaa, että Euroopan yhteisö myötävaikuttaisi väliintulijana oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen osallistumalla tekniseen ja tieteelliseen keskusteluun, jotta asiantuntija voisi asian perinpohjaisesti tuntien ratkaista, ovatko Belgian valtio tai EY:n viranomaiset tai mahdollisesti samanaikaisesti molemmat syyllistyneet laiminlyönteihin.

25. Pääasian vastapuolet vaativat myös, että kärsityn vahingon laajuus todetaan kontradiktorisessa menettelyssä.

26. Pääasian vastapuolet väittävät lopuksi, että välitoimista päättävä kansallinen tuomioistuin on toimivaltainen asiassa, koska asia ei ole vireillä yhteisöjen tuomioistuimessa.

27. Rechtbank van eerste aanlegin puheenjohtaja velvoitti 5.1.2000 antamassaan määräyksessä komission väliintulijana osallistumaan sellaisen oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen, jonka alaa se laajensi, koska asiantuntijalle

annettiin lisäksi tehtäväksi tutkia väliintulijaksi kutsutun tahon (komission), sen elinten tai sen palveluksessa olevien reaktioita ja toimintaa sen jälkeen, kun ne saivat tiedon dioksiinin aiheuttamasta saastumisesta, samoin kuin niiden toteuttamien toimenpiteiden asianmukaisuutta ja niitä vaikutuksia, joita kyseisillä toimenpiteillä oli alioikeusmenettelyn hakijoille aiheutuneiden kielteisten seurausten ja niiden kärsimän vahingon kannalta. Rechtbank van eerste aanlegin puheenjohtaja määräsi myös, että asiantuntijan menettely ja lopullinen lausunto "koskevat myös" Euroopan yhteisöä ja että niihin voidaan "vedota tätä vastaan".

28. Komissio valitti tästä määräyksestä Hof van Beroepiin.

29. Hof van Beroepin esittämästä ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että First ja Franex varaavat oikeuden nostaa komissiota vastaan pääasiaa koskevan kanteen, joka koskee sopimussuhteen ulkopuoliseen vastuuseen liittyvää riitaa. Asiassa ei kiistetä sitä, että perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen kohdan nojalla kyseistä asiaa ei voida saattaa kansallisen tuomioistuimen käsiteltäväksi ja että EY:n perustamissopimuksen 186 artiklan perusteella (josta on tullut EY 243 artikla) ja yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestysten asiaankuuluvien säännösten perusteella yhteisöjen tuomioistuimet voivat nimetä asiantuntijan ainoastaan silloin, kun pääasia on jo vireillä niissä. Asiassa todetaan myös, että Firstillä ja Franexilla on edelleen mahdollisuus nostaa tällainen kanne.

30. Hof van Beroep toteaa, että kyse on siitä, voiko kansallinen tuomioistuin nimetä asiantuntijan ja määrätä tämän tutkimaan komission sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta, tai toisin ilmaistuna siltä osin kuin kyse on kansallisen tuomioistuimen toimivallasta, voidaanko (tai pitääkö) asiantuntijan nimeämistä koskeva vaatimus rinnastaa tällaista vastuuta koskevaan pääasiaan. [6]

III Ennakkoratkaisukysymys

31. Koska Hof van Beroep katsoi, että riita-asian ratkaisu edellyttää yhteisön oikeuden tulkintaa, se päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan kysymyksen:

"Onko EY 288 artiklan toista kohtaa (aiemmin EY:n perustamissopimuksen 215 artiklan toinen kohta) tulkittava siten, että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun toteamista koskevaksi vaatimukseksi, jota Euroopan yhteisöjen tuomioistuimella tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta käsitellä, on katsottava vaatimus siitä, että Euroopan yhteisöjen komissio velvoitetaan osallistu-

6 — Ks. ennakkoratkaisupyynnön ranskankielinen versio, s. 7.

maan väliintulijana oikeudellista asiantuntijalausuntoa koskevaan menettelyyn, johon Belgian valtio on jo velvoitettu osallistumaan, ja siitä, että asiantuntijamenettely ja asiantuntijan laatima lopullinen lausunto ovat yhteisiä ja että niihin voidaan vedota Euroopan yhteisöjen komissiota vastaan, kun otetaan huomioon, että kyseinen asiantuntijan toimeksianto käsittää muun muassa sen tutkimisen, kuinka Euroopan yhteisöjen komissio, sen elimet ja palveluksessa olevat henkilöt reagoivat ja toimivat sen jälkeen, kun komissio sai tiedon dioksiinin aiheuttamasta saastumisesta, samoin kuin komission toteuttamien toimenpiteiden asianmukaisuuden sekä niiden vaikutusten tutkimisen, joita kyseisillä toimenpiteillä on vastapuolille aiheutuneiden epäedullisten seurausten ja vastaajien kärsimän vahingon kannalta, ja että menettelyyn on ryhdytty sellaisen myöhemmän pääasiaa koskevan oikeudenkäynnin aloittamista varten, joka liittyy Belgian valtion ja Euroopan yhteisöjen vastuuseen dioksiinikriisissä?"

IV Oikeudellinen arviointi

32. Ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin kysyy yhteisöjen tuomioistuimelta pääasiallisesti, onko yhteisön oikeuden ja erityisesti perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen alakohdan kanssa ristiriidassa se, että komissio velvoitetaan osallistumaan väliintulijana kansallisen tuomioistuimen määräämän oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen, jonka tarkoituksena on selvittää sekä Belgian valtion että komission vastuu yhteisessä lausunnossa, johon voidaan vedota komissiota vastaan.

33. Pääasian vastapuolet väittävät huomautuksissaan, että komissio ja Belgian valtio eivät tehneet päätöksiä, jotka niiden olisi pitänyt tehdä dioksiinin aiheuttaman saastumisen estämiseksi. Ne vaativat yhteistä asiantuntijalausuntoa komission ja Belgian valtion vastuun selvittämiseksi voidakseen asiantuntijalausunnon valmistuttua nostaa komissiota vastaan pääasiaa koskevan kanteen.

34. Pääasian vastapuolet täsmentävät tältä osin, että kansallisessa tuomioistuimessa vireillä oleva välitoimimenettely ei koske sellaisen vahingon korvaamista, josta yhteisö olisi sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa. Kyseessä on niiden mukaan ainoastaan komission velvoittaminen osallistumaan väliintulijana oikeudelliseen asiantuntijamenettelyyn, jonka tarkoituksena on todeta eräitä tosiseikkoja, selvittää omaisuusvahinko ja liiketoiminnalle aiheutunut vahinko ja sen määrä ja tunnistaa sen syyt.

First ja Franex väittävät myös, että kyseinen menettely ei vaaranna tuomioistuimen riippumattomuutta, koska sen ei tarvitse noudattaa asiantuntijan lausuntoa.

35. Komissio väittää, että kansallinen tuomioistuin ei ole toimivaltainen velvoittamaan sitä väliintulijana osallistumaan

oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen riita-asiassa, jossa asianosaisina ovat pääasian vastapuolet ja Belgian valtio. Komissio väittää, että kyseinen kansallinen tutkinta on katsottava selvittämistoimeksi, josta vain ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tai yhteisöjen tuomioistuin voi päättää. Komissio katsoo, että sen velvoittaminen osallistumaan väliintulijana kansallisen asiantuntijalausunnon laatimiseen vaarantaisi näin ollen yhteisöjen tuomioistuinten yksinomaisen toimivallan sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa kysymyksissä.

36. Belgian hallituksen esittämät väitteet vastaavat komission esittämiä huomautuksia.

37. Belgian hallituksen mukaan ennakkoratkaisukysymyksen esittänyt tuomioistuin ei voi velvoittaa komissiota osallistumaan väliintulijana asiantuntijalausunnon laatimiseen kyseenalaistamatta yhteisöjen tuomioistuinten ja kansallisten tuomioistuinten välistä toimivallan jakoa silloin, kun vahinko johtuu yhteisöjen ja kansallisten viranomaisten yhteisistä virheistä tai toiminnasta.

38. Jotta kansallisen tuomioistuimen esittämään kysymykseen voidaan vastata, on syytä muistuttaa perustamissopimuksessa olevista sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevista periaatteista.

39. Perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen kohdan nojalla yhteisöjen tuomioistuimella on toimivalta ratkaista vahingonkorvausta koskevat riidat, kun yhteisöjen toimielimet tai sen henkilöstö ovat aiheuttaneet vahinkoa.

40. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että "perustamissopimuksen 215 artiklan toisessa kohdassa määrätään, että sopimussuhteen ulkopuolisen vastuun perusteella yhteisö korvaa toimielintensä ja henkilöstönsä tehtäviään suorittaessaan aiheuttaman vahingon jäsenvaltioiden lainsäädännön yhteisten yleisten periaatteiden mukaisesti". [7]

41. Yhteisöjen tuomioistuin on katsonut myös, että perustamissopimuksen 178 artiklassa ja 215 artiklan toisessa kohdassa määrätty vahingonkorvauskanne on tarkoitettu itsenäiseksi oikeussuojakeinoksi, jolla on oma tehtävänsä oikeussuojakeinojen järjestelmässä ja jonka nostamisen edellytykset määräytyvät sen erityisen tarkoituksen perusteella. [8]

42. Yhteisö on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa vahingosta ainoastaan, jos

7 — Asia C-352/98 P, Bergaderm ja Goupil v. komissio, tuomio 4.7.2000 (Kok. 2000, s. I-5291, 39 kohta).

8 — Asia 4/69, Lütticke v. komissio, tuomio 28.4.1971 (Kok. 1971, s. 325, 6 kohta); asia 281/82, Unifrex v. komissio ja neuvosto, tuomio 12.4.1984 (Kok. 1984, s. 1969, 11 kohta); asia 175/84, Krohn v. komissio, tuomio 26.2.1986 (Kok. 1986, s. 753, Kok. Ep. VIII, s. 495, 26 kohta) ja asia 20/88, Roquette frères v. komissio, tuomio 30.5.1989 (Kok. 1989, s. 1553, 15 kohta).

seuraavat edellytykset täyttyvät: toimielinten moitittu toiminta on lainvastaista, vahinko on todella syntynyt ja toiminnan ja väitetyn vahingon välillä on syy-yhteys. [9]

43. Kyseisen vahingonkorvausvastuun toteuttaminen voi kuitenkin olla monimutkaista, jos vahinko voidaan lukea samanaikaisesti sekä yhteisön että toisen oikeushenkilön, ja erityisesti jäsenvaltion syyksi. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että tällaisessa tapauksessa "on vältettävä sitä, että kantajat saisivat riittämättömän tai liian suuren vahingonkorvauksen siksi, että kaksi eri tuomioistuinta arvioi eri tavalla samaa vahinkoa soveltaen eri oikeussääntöjä", [10] ja että "ennen kuin määritetään vahinko, josta yhteisö voi olla vastuussa, kansallisen tuomioistuimen on ratkaistava, onko [jäsenvaltio] mahdollisesti vahingonkorvausvastuussa". [11]

44. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan "yhteisöjen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta ainoastaan, jos kanteessa vaaditaan korvauksen maksamista väitetystä vahingosta, joka voidaan lukea yhteisön syyksi sen vuoksi, että ETY:n perustamissopimuksen 215 artiklan toisen kohdan mukaan yhteisö on velvollinen korvaamaan toimielintensä ja henkilöstönsä tehtäviään suorittaessaan aiheuttaman vahingon jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksille yhteisten yleisten oikeusperiaatteiden mukaisesti. Kyseisen vastuun määrittäminen kuuluu 178 artiklan mukaisesti yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan, eikä millään kansallisella tuomioistuimella ole siihen toimivaltaa". [12]

45. Yhteisöjen tuomioistuin on näin ollen selvästi luonut periaatteen, jonka mukaan "ETY:n perustamissopimuksen 178 artiklan mukaan yhteisöjen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta ratkaista ETY:n perustamissopimuksen 215 artiklan toisen kohdan nojalla yhteisöä vastaan nostetut vahingonkorvauskanteet. Kansallisilla tuomioistuimilla on sitä vastoin edelleen toimivalta ratkaista sellaista vahinkoa koskevat korvausvaatimukset, jonka kansalliset viranomaiset ovat aiheuttaneet yksityisille oikeussubjekteille soveltaessaan yhteisön oikeutta". [13]

46. Edellä mainitusta oikeuskäytännöstä seuraa, että vain yhteisöjen tuomioistuimet

9 — Asia 59/83, Biovilac v. Euroopan talousyhteisö, tuomio 6.12.1984 (Kok. 1984, s. 4057, Kok. Ep. VII, s. 683, 10 kohta); asia 281/84, Zuckerfabrik Bedburg ym. v. neuvosto ja komissio, tuomio 14.1.1987 (Kok. 1987, s. 49, 17 kohta); asia 50/86, Les Grands Moulins de Paris v. Euroopan talousyhteisö, tuomio 8.12.1987 (Kok. 1987, s. 4833, 7 kohta); asia C-282/90, Vreugdenhill v. komissio, tuomio 13.3.1992 (Kok. 1992, s. I-1937, 16 kohta); asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994 (Kok. 1994, s. I-1981, 42 kohta); asia C-257/98 P, Lucaccioni v. komissio, tuomio 9.9.1999 (Kok. 1999, s. I-5251, 11 kohta), ja asia C-237/98 P, Dorsch Consult v. komissio, tuomio 15.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4549, 17 kohta).

10 — Yhdistetyt asiat 5/66, 7/66 ja 13/66 — 24/66, Kampffmeyer ym. v. komissio, tuomio 14.7.1967 (Kok. 1967, s. 318, 344, 6 kohta).

11 — Idem.

12 — Yhdistetyt asiat 106/87—120/87, Asteris ym. v. Kreikka ja Euroopan talousyhteisö, tuomio 27.9.1988 (Kok. 1988, s. 5515, Kok. Ep. IX, s. 725, 14 kohta). Ks. myös asia 101/78, Granaria, tuomio 13.2.1979 (Kok. 1979, s. 623, Kok. Ep. IV, s. 395, 13 ja 14 kohta) ja asia C-55/90, Cato v. komissio, tuomio 8.4.1992 (Kok. 1992, s. I-2533, 17 kohta).

13 — Em. asia Asteris ym. v. Kreikka ja Euroopan talousyhteisö, tuomion 15 kohta.

ovat toimivaltaisia komissiota vastaan käytännössä sopimussuhteen ulkopuolista vastuuta koskevissa menettelyissä, ja näin on silloinkin, kun vahinko voidaan lukea myös jäsenvaltion syyksi.

47. Käyttäessään tätä toimivaltaa yhteisöjen tuomioistuin tai ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi tarvita asiantuntijalausunnon.

48. Muistutettakoon, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin tai yhteisöjen tuomioistuin voi päättää alustavista selvittämistoimista, kuten asiantuntijan nimeämisestä. [14] Tällaisessa tilanteessa asiantuntijan toimintaa valvoo esittelevä tuomari, joka voi olla läsnä asiantuntijatehtävän täyttämisessä ja jolle on tiedotettava selvitysten edistymisestä. [15]

49. Tältä osin EY:n tuomioistuimen perussäännön 22 artiklassa määrätään periaatteesta, jonka mukaan

"[yhteisön] tuomioistuin voi milloin tahansa antaa valitsemalleen henkilölle, yhteisölle, viranomaiselle, komitealle tai toimielimelle tehtäväksi asiantuntijalausunnon antamisen".

50. Tämä määräys, joka liittyy läheisesti yhteisöjen tuomioistuimen ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksissä määrättyyn erityiseen oikeudelliseen sääntelyyn, [16] osoittaa, että yhteisöjen tuomioistuimilla on oma asiantuntijalausuntomenettelynsä.

51. Yhteisöjen tuomioistuimen edellä mainitun oikeuskäytännön mukaan sopimussuhteen ulkopuolisen yhteisön vastuun toteuttamista on pidettävä itsenäisenä oikeussuojakeinona. [17] Kun tämän vastuun ratkaiseminen edellyttää asiantuntijalausuntoa, siihen on sovellettava yhteisön oikeudessa vahvistettuja edellytyksiä. Kyseessä ei ole itsenäinen oikeussuojakeino pääasian kanteeseen nähden. Yhteisön oikeudessa asiantuntijalausunto katsotaan yhteisöjen tuomioistuimissa pääasiassa nostettuihin kanteisiin liittyväksi liitännäiseksi menettelyksi. Kun yhteisö on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa, vain ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella tai yhteisöjen tuomioistuimella on näin ollen toimivalta nimetä asiantuntija.

52. Käsiteltävänä olevassa asiassa kansallinen tuomioistuin ei voi ratkaista, onko komissio sopimussuhteen ulkopuolisessa

14 — Ks. yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 45 artiklan 1 kohdan ensimmäinen alakohta ja 2 kohta ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artikla ja 65 artiklan d alakohta.

15 — Ks. yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 49 artiklan 2 kohdan ensimmäinen alakohta ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 70 artiklan 2 kohdan ensimmäinen alakohta.

16 — Ks. ratkaisuehdotuksen 6—10 kohta.

17 — Ks. vastaavasti EY:n tuomioistuimen perussäännön 43 artikla, jossa täsmennetään, että "vanhentumisaika sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta koskevissa asioissa on viisi vuotta tapahtumasta, johon korvausvelvollisuus perustuu".

vastuussa, vaikka komissio onkin osaltaan vaikuttanut pääasian vastapuolten kärsimään vahinkoon. Kansallisen tuomioistuimen toimivalta rajoittuu vain Belgian valtion vahingonkorvausvastuun tutkimiseen. Mikäli komissio velvoitettaisiin osallistumaan väliintulijana asiantuntijalausunnon laatimiseen, se ei voisi olla asianosaisena kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävässä pääasiassa, koska edellä mainitun yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella on yksinomainen toimivalta ratkaista, onko komissio sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa.

53. Pääasian vastapuolten vaatimuksen hyväksymisen seurauksena olisi se, että komissio velvoitettaisiin osallistumaan väliintulijana kansalliseen välitoimimenettelyyn mutta että se ei kuitenkaan voisi puolustaa oikeuksiaan kansallisen tuomioistuimen ratkaistessa pääasian osalta, onko Belgian valtio vahingonkorvausvastuussa.

54. Samoista syistä katson, että sen salliminen, että komissio velvoitetaan osallistumaan belgialaiseen asiantuntijamenettelyyn, vaarantaisi sopimussuhteen ulkopuolista yhteisön vastuuta koskevan sääntelyn riippumattomuuden. Asiantuntijalausunnoista nimittäin säädetään erilaisissa säädöksissä, jotka vaihtelevat kansallisesta lainsäädännöstä riippuen. Kuten istunnossa on korostettu, jos yhteisöjen tuomioistuin katsoisi, että komission on osallistuttava väliintulijana sellaiseen kansalliseen asiantuntijalausuntomenettelyyn, jonka tarkoituksena on todeta myöhemmin, että komissio on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa, tämä tarkoittaisi, että kyseisen vastuun laajuus ja sitä koskevat yksityiskohtaiset säännöt, muun muassa todistustaakkaa koskevat säännöt, voisivat vaihdella asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännöstä riippuen.

55. Katson näin ollen, että yhteisön oikeuden mukaan ei voida sallia, että kansallinen tuomioistuin velvoittaa komission osallistumaan väliintulijana kansalliseen asiantuntijamenettelyyn, joka liittyy sellaiseen oikeudenkäyntiin, jonka tarkoituksena on osoittaa erityisesti, että yhteisö on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa.

56. On kuitenkin täsmennettävä, että komissio on velvollinen EY:n perustamissopimuksen 5 artiklan nojalla (josta on tullut EY 10 artikla) lojaaliin yhteistyöhön niiden jäsenvaltioiden kansallisten lainkäyttöviranomaisten kanssa, joiden on valvottava yhteisön oikeuden soveltamista ja noudattamista kansallisessa oikeusjärjestyksessä. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä on nimittäin todettu seuraavaa:

"Asiassa 294/83, Les Verts vastaan Euroopan parlamentti, 23.4.1986 anta-

mansa tuomion (Kok. 1986, s. 1357[, Kok. Ep. VIII, s. 551]) 23 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on todennut periaatteen, jonka mukaan Euroopan talousyhteisö on oikeusyhteisö, koska sekä sen jäsenvaltiot että sen toimielimet ovat sellaisen valvonnan alaisia, jonka kohteena on niiden toteuttamien toimenpiteiden yhteensoveltuvuus perustuslakia vastaavan asiakirjan eli perustamissopimuksen kanssa. — —

Tässä oikeusyhteisössä jäsenvaltioiden ja yhteisön toimielinten suhteita ohjaa ETY:n perustamissopimuksen 5 artiklan mukaisesti periaate lojaalista yhteistyöstä. Tämä periaate — — asettaa — — yhteisön toimielimille vastavuoroisia velvoitteita olla lojaalissa yhteistyössä jäsenvaltioiden kanssa — — .

Tämä yhteisön toimielimiä velvoittava lojaalin yhteistyön velvoite on erityisen tärkeä suhteessa jäsenvaltioiden lainkäyttöviranomaisiin, joiden tehtävänä on valvoa yhteisön oikeuden soveltamista ja noudattamista kansallisissa oikeusjärjestyksissä." [18]

57. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan komission on siis oltava yhteistyössä jäsenvaltioiden lainkäyttöviranomaisten kanssa antamalla näille tarvittavat tiedot [19] sen varmistamiseksi, että yhteisön oikeutta sovelletaan ja noudatetaan asianmukaisesti kansallisissa lainkäyttömenettelyissä.

58. Katson, että komission on käsiteltävänä olevassa asiassa noudatettava kyseistä velvoitetta olla lojaalissa yhteistyössä kansallisen tuomioistuimen kanssa. Komissio on täsmentänyt huomautuksissaan, että "se suhtautuu lähtökohtaisesti myönteisesti kaikkiin mahdollisiin asiantuntijalausuntoa koskeviin toimiin", [20] joista kansallinen tuomioistuin määrää. Komissio lisää, että "tällainen yhteistyö voi tarkoittaa esimerkiksi sellaisten tietojen antamista, joihin kansallisen tuomioistuimen olisi vaikeaa tai mahdotonta muuten tutustua". [21]

18 — Asia C-2/88, Zwartveld ym., määräys 13.7.1990 (Kok. 1990, s. I-3365, Kok. Ep. X, s. 509, 16—18 kohta).

19 — Esim. asia C-234/89, Delimitis, tuomio 28.2.1991 (Kok. 1991, s. I-935, Kok. Ep. XI, s. I-77, 53 kohta), jossa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että kansallinen tuomioistuin voi ottaa yhteyttä komissioon saadakseen taloudellisia ja oikeudellisia tietoja, jotka kyseinen toimielin voi toimittaa sille.

20 — Ks. komission huomautukset, 39 kohta.

21 — Idem.

Ratkaisuehdotus

59. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Hof van Beroep te Gentin esittämään kysymykseen vastataan seuraavasti:

EY:n perustamissopimuksen 178 artiklan ja 215 artiklan toisen alakohdan (joista on tullut EY 235 artikla ja EY 288 artiklan toinen alakohta) kanssa on ristiriidassa se, että Euroopan yhteisöjen komissio velvoitetaan osallistumaan väliintulijana sellaisen oikeudellisen asiantuntijalausunnon laatimiseen, josta kansallinen tuomioistuin on jo määrännyt Belgian valtiota vastaan vireillä olevan menettelyn yhteydessä ja jonka tarkoituksena on sekä se, että kansallinen tuomioistuin toteaa myöhemmin, että kyseinen jäsenvaltio on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa, että se, että yhteisöjen tuomioistuimet toteavat, että Euroopan yhteisö on sopimussuhteen ulkopuolisessa vastuussa.